

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi romai kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészéve 4 frt féléve 2 frt, negyedéve 1 frt.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

A természet mint Isten dicsőítője.*)

Midőn jelen felolvasásomat megkezdem, mély meghatottság vesz rajtam erőt.

Meghatottságom oka részben abban rejlik, hogy életemben először ma tartok felolvasást ily díszes gyülekezet előtt; részben pedig abból ered, hogy ifjkoromból való s lelkemet kiválóan elfoglaló egyik visszaemlékezés főindítója jelen felolvasásomnak. — Az emberi természet tulajdona, hogy megindulás vesz rajta erőt, midőn nagy időköz után rég eltelt idők szemlélésére tér vissza. Lelkében, szívében kellemes — vagy kellemetlen érzések támadhatnak; de általán mégis boldog percek azok, melyekben az életkorra nézve már előhaladott férfiu szenge gyermekora rózsás napjaira visszapillant és amaz aranykorból néhány, vagy legalább is egy kedves emléket magának kiszemelvén, ennek szemléltetésében örömet lel és gyönyörködhetik.

Az elmúlt idők jobbakká, szebbekké tünnek fel a jelené! — Hisz ez általános vélemény — s az emberi életben ez mindig így volt.

A homályba burkolt múlt napok édes emlékeztének oly szívesen emelünk oltárt szívünkben, míg ellenben az oly rideg, hideg és komornak látszó jelen szívesen átugornók, s minél előbb felejteni igyekezünk; mert úgy képzeljük, hogy ez bizony sohasem lesz képes valaha kedves emléket hátra hagyni.

Mennyire igazságtalanok e tekintetben az emberek a jelen időkkel szemben, azt majd megmutatja a jövő, — mert jönni fog még azon idő is, mikor a mainapokra t. i. a jelenre is kedvesebben fogunk visszaemlékezni, mint miként mi azt most gondoljuk.

Nem az idő maga — hisz ez igen ártatlan számtani dolog, — nem is a sors magában véve oka ezen kedvezőtlen jelenségnek, hanem annak oka azon fordított viszony — melyet mi a viselt dolgok, az elmúlt napok megbírálásánál alkalmazni szoktunk:

Fiatal korunkban nagy örömet lelünk kis élvezetekben, idősebb korban pedig még a nagy élvezetek is csak

kis örömet képesek előidézni nyughatatlan, telhetetlen szívünkben.

Ime, ebben rejlik a múltnak édes emléke s a jelen sanyarú tudata! Okulván ebből, — gyönyörködünk a múltban, de szeressük a jelent is, s a míg szívünk tiszta, várhatjuk örömmel a jövőt is.

Engedje meg a mélyen tisztelt közgyűlés, hogy ezen alkalommal én is ezen utóbb kifejtett elvből kiindulva, a jelennek háttérbe szorítása nélkül, visszapillantassak a rég, — fájdalom — rég elmúlt időkre, t. i. gyermekkoromra, melyből igen kedves és elfelejthetetlen kép mosolyog felém, oly kép, melyen szívesen pihen meg szellemi szemem; csak szellemi szemem teheti ezt, mert azt a képet csak elmémben varázsolhatom vissza, — valóban létesíteni e földön, az többé már nem lehet.

S ez édes, szívemben még mindig élénken tündöklő kedves kép nem más, — — mint boldogult jámborlelkű öreg, jó édes anyám képe! — —

Lelkem most is látja jó édes anyám képét úgy, a mint ő azon rég elmúlt időkben szokott ülni vasárnaponként kis mellékszobájában a nagy ima-könyvvel kezében, ha beteg lába templomba menni nem engedé.

Lelkem hallja még most is kedves, halk, de szívet megindító, Istent dicsérő kedvencz énekét.

Visszhangzik szívemben mai napig is megváltozhatlan hatással kedvencz éneke:

„Grosser Gott wir loben dich,
Herr, wir preisen deine Werke,
Vor dir neigt die Erde sich
Und bewundert deine Stärke!“ — —

Fiatal szívem mindig egész odaadással kísérte e szép, kedvencz éneket, melynek benyomása mai napig is lelkemben él.

Ez ébresztette fel bennem a természet iránti szeretetet, és ez — talán egész életemre nézve is irányadóvá vált!

Ime, ez édes anyámtól öröklött legszebb örökségem! Hogy csakugyan soha el nem felejtettem e dicséneket, melynek hangja talán életem végéig is szívem hurrain rezegni fognak, — ezt bizonyítja mai szerény felol-

* Felolvasa Dr. Cserni Béla gymn. tanár az erd. r. k. irodalmi társulat VII. közgyűlésén.

vasásom is, melyben mindenesetre több a jóakarát, mint a sikerült kivétel.

Felolvasásom themáját, tehát mint már említettem, azon gyönyörű dicsőnek szavaiból meritem, mely valaha általánosabban és a keresztény hívek lelki örömeire gyakrabban hangoztattak; most pedig ritkábban hangzik az el Isten házában.

Nagy örömmel vettük tehát tudomásul, hogy újabb időkben a fővárosi templomokban az isteni tiszteletet lehetőleg magyar egyházi énekek fogják kíséreni; nagy örömmel értesültünk erről, mert most remélhetjük, hogy kies országunkban általánosan és a mi székes egyházi templomunkban is gyakrabban fogjuk hallani szívünk lelkünkkel egyesülvén e szép éneket:

„Téged Isten dicsérünk
Téged urunknak vallunk;
Téged örök Atya Isten
Az egész föld tisztel!”¹⁴

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Bocsánatot kérek, hogy felolvasásom kezdetében saját személyemmel foglalkoztam, s azt gyermekkoromból való visszaemlékezéssel kezdém meg, — de tudom, hogy ezt megbocsátják nekem — már csak azért is, mert tulajdonképpen nem is csak magamról beszéltem, hanem mindnyájunkról, — mert meg vagyok győződve, hogy a mélyen tisztelt Közgyűlés mindenik tagja — azon kedves arányos gyermekkorban ugyanazt tapasztalta, érezte és szeretete.

De nem csak azért tettem azt, hanem még azon indokból is, hogy mélyen tisztelt hallgatóim szándékamat s kifejtendő nézeteimnek alapját és indokolását nemcsak félre ne értsék, hanem egész tisztán maguk előtt láthassák.

Minő egyszerű mondat ez: „Téged, örök Atya Isten, az egész föld tisztel!” Minő egyszerű külső alakkal, de egyszersmind minő nagyszerű benső értelemmel bír ez!

Tehát nem csak az ésszel kitüntetett ember — a természet állítólagos ura — hanem az egész föld tiszteli Istent, az egész föld dicsőíti Istent, mert O az egész föld mestere. Mert az egész föld az Ő műve, az Ő mérhetetlen, kimondhatatlan dicsőre méltó remekműve!

A föld Istennek remekműve!

Ki mondhatja ezt ki legátábbban? ki állíthatja ezt legalaposabban? ki erősítheti meg ezt leghatározatabban? és ki bizonyíthatja ezt legmeggyőzőbben? Mindenesetre leginkább az, ki a természettel behatóbban foglalkozik; ki ezt az igazságot nem csak hallásból s nyomatott könyvekből, hanem Isten által szerkesztett, legfőnségebb könyvből, maga a természetből merítette. — — —

Ezen igazság szerint az egész föld van hivatva Istent dicsőíteni; tehát mindaz, mi földünkön létezik: a legnagyobb tárgytól kezdve a legkisebbig.

Ezeknél fogva, a tudomány által három országra elkülönített terményeknek mindegyike, kivétel nélkül, egyaránt ugyan, de viszonyaihoz képest, részesül azon szerencsében, hogy Teremtőjének dicsőítésére parányi részt szolgáltatasson.

Felolvasásom feladatát mindenesetre teljesebben és tökéletesebben oldhatnám meg, hogy ha a földnek összes terményeit szépségükben most bemutathatnám, de ez ugy az anyag mérhetetlen tömege miatt, valamint gyarló te-

hetségemnél fogva is lehetetlenség lévén, ezen alkalommal meg kell elégednem kitűzött célom elérése végett csak általánosságban kimutatni, hogy a természet egész nagyságában és terjedelmében s így részleteiben is csakugyan Istennek dicsőítője.

Ha mi a természetben és részleteiben is Isten dicsőítőjét látni akarjuk, akkor kell elsősorban a természet iránt érdeklődnünk s másodsorban azzal foglalkoznunk is. De nézzük meg ezt valamivel közelebről:

A természet iránti érdeklődés, a természet szépségeiben való gyönyörködés, kétségkívül a legtisztább örömet nyújtja, mondja Dr. Pachinger, de egyszersmind leginkább vezethet minket Isten magasztosságának felismerésére. — Ily nemű érzésnek szikrája meg van minden emberben. Akármennyire is különbözzünk műveltségi tekintetben egymástól, a természet örömeiben, szépségeinek élvezésében mégis legalább lényegben egyetere-zünk.

Nagyszerű tünemények nem kerülnek ki senkinek figyelmét. A merészen felnyuló hegycsúcsokat megbámulja minden ember. A zugó vízesések hatása, zuhanásuk a fejszédítő mélységekbe: magasztos, borzasztó minden érző kebelre; talán a felhőknek festői alakjai s a minden fantáziát felülhaladó színezetök is szemünkbe tűnik: de a természetben járatlan embernek csodálkozása mind ezek fölött csak rövid ideig tart, szíve hidegen marad. A mindennapi, a föl nem tűnő, előtte érdeklél nem bír. — Örül ugyan a tavasznak ez is, mert elhagyhatja a kifűstölt, a nagyon megunt falakat, de a természetnek egyszerű működését nem érti, nem érzi igazán.

Sétákat tesz a szabadba, mert orvosa parancsolja, egészsége kívánja, hogy az összecsugorodott testrészeket egy kissé megnyujtsa; de az őt környező természet reá nézve csak olyan csarnok, melyben a képeknek kilencz-tizedrésze az arczzal befelé van fordítva. O itt tehát csakhamar unni kezdi magát, mert specialis céljai nincsenek; az állatok és növények életéről, az erőlknek folytonos működéséről, a szerves és szervetlen világban neki fogalma sincs, érzékei tompák, szíve nem lüktet igazán, neki a természet semmit sem nyújt, ő itt elhagyatva, magánosan érzi magát, előtte minden csak fű, növény vagy virág, fa vagy bokor, minden figyelemre nem méltó hitvány apróság, mi legfőlebb csak az ő kedvéért teremtetett — de a Teremtőre — bizonyára nem gondol.)*

Mennyire másként érzik magukat künn a szabad természetben azok, kik a természetnek pompás könyvében olvasni tanultak, kik előtt a természet működésének titkos nyilvánulásai is ismeretesek. — A ki maga körül érző kebelrel és értelemmel — szemlélni tud, annak semmi sem csekély vagy hitvány, semmi sem igénytelen, az megbámulja a sasnak fölséges röpülését épen úgy, mint a picziny férget, mely sétatotja alatt összehuzódik, annak az óriási cserfa épen olyan érdekes és vonzó, mint a legigénytelenebb füvecske!

S mivel az emberi kedélynek egyik fővonása az, hogy a mi szépet és nagyot megismer, annak alkotóját ismerni szintén vágyódik, azért igen világos, hogy a természet igazi barátja akár a legkisebb növénykében, akár

*) Ezekre nézve ajánlom Dr. Pachinger Alajosnak „A természetrajz tanításának méltatását,” című jeles értekezését. Dr. Cs. B.

a legnagyobb terebélyes fában, akár a legkisebb állatocskában, akár a kifejlődés legmagasabb fokán álló állatban s ezek szervezete, életmodja, működéseinek megszemlélésében a természet alkotójának, Istennek bölcsességét, hatalmát és *dicsőségét fel fogja ismerni.*

S ime már e rövid s csak általánosságban tartott fejtegetésből is láthatjuk bevezetésemben említett dicsőnek tartalmának valóságát, igazságát.

Engedje meg azonban a mélyen tisztelt Közgyűlés, hogy kegyes türelmét még néhány perczre igénybe vehessem; mert ezen általános körvonalozás után igen kívánatosnak látszik, hogy a *természet feltüntetett szerepére vonatkozólag, részleteiből is legalább egy példával illusztráljam* az eddig mondottakat.

A természet bármely osztályához fordulhatunk; bő és bőven elég példát kapnánk; de mai felolvasásomhoz illusztratióképen kiszemléltem az állatvilágot.

Forduljunk tehát az állatvilághoz is ennek legkisebb tagjaihoz az infusoriákhoz, vagyis magyarosan mondva, az ázalagokhoz.

Könnyen belátni, hogy miért választám példaképpen éppen ezen parányi, szabad szemmel nem, vagy alig látható állatokat, s miért nem nagyobb rendűeket, komplikáltabb szervezettel bírókat: Nagyobb rendű állatokat gyakrabban láthatni s szemlélhetni, ázalagokat szemlélhetni ritkábban van alkalma azoknak, kik a természetrajzzal tüzetesebben nem foglalkoznak.

A rendelkezésemre álló rövid idő azonban nem engedí, hogy föntisztelt hallgatóimnak teljes képet adhassak ezen apró lényekről, melyeket bátran az állatvilág alpháinak is nevezhetünk; azért hadd találjuk föl ezeknek rövid leírásában is a *Teremtő hatalmának dicsőségét!*

Ezen ismeretes közmondást pedig: „A kicsinyben nagy a természet”, alkalmazzuk át így: „Nagy a Teremtőnek dicsősége a legkisebb lényben is! Bámuljunk az állatvilágot gorcsó segélyével egy viz cseppben. E vizcsepp egy óriási tenger látképe gyanánt tűnik föl előttünk. — Egy kis világ tárul szemünk elé a számat alig tevő vizcseppben! — Sürgés, mozgás mindenfelé, — szóval az életnek tarka-barká képe ragad bámulatra bennünket!

Az élet? egy vizcseppben? kérdezzük.

Igen bizony, felélhetünk, mert az ott látható állatok, t. i. az ugynevezett infusoriák, bírnak mindazon kelésekkel, melyek őket az individualis élet magaslatára emelik.*)

Ime, e három táblán **) föltüntetett alakokat, mind a természetben meglévő s élő lényekről rajzoltam. Az általam vizsgált vizcseppekben sok- és sok féle alakot találtam már, de a mai felolvasáshoz használandókra nézve különös tekintettel voltam arra, hogy csak *instructív*, s a szóban lévő lények organisatióját *világosan föltüntető példákat* nyújtsak e rajzokban.

Nézzük például a Prometheusként lelánczott, azaz moszatszálhoz nőtt Vorticellák csoportját (az első táblán) **Minő** érdekes s laikus részéről nem képzelt képet nyuj-

*) Ezekre nézve ajánlom Dr. Ormándi Miklós „Az infusoriákról” írt udományos értekezését. Dr. Cs. B.

**) Felolvasó ekkor sajátkezűleg impozaans nagrságban rajzolt ábrákat mutatott be; a görésovi praeparatumokat az idő rövidsége miatt nem Pézhette meg a gyűlekezet mindenik tagja. Szerk.

tanak. Az állat hosszu, spirálistan összehuzható nyélen ül. Az igaz, hogy teljes szabadságnak nem örvend, hanem azért mégis mozoghat kis hatáskörében kénye-kedve szerint; s sokszor történik, hogy a moszat-szálaeska kisebb részre szakadván vagy az állat nyele attól elválván, az állattal azzal együtt, vagy pedig egészen szabadon villámgyorsasággal tova uszkal.

Meg lehet azonban elégedve e kis állatka sorsával, mert ugy sem ismer más életmódot.

De vigasztalást lelhetne abban is, hogy a vizcseppben kivüle ily lények még százezren is élnek, melyek ép oly föltétlenül hódolnak az élet minden követelményeinek mint ő, s mint a körülöttünk lévő más kisebb-nagyobb állatoknak ezrei és ezrei is.

Ott látjuk a második táblán a Stentor polymorphust teste kúrthez hasonlít, ennek mozgásai sem egészen szabadok, mert egész törzseket alkot, de azért ha szabad igyekszik is a kis vizcseppben — azaz tengerben akarom mondani — vigan erre-arra surrani, szemünkkel alig kísérhetjük. Mellette van a Paramaecium crýsalis, vizzeinkben leggyakrabban előforduló ázalag fajta.

S ott a harmadik táblán látjuk a Paramaecium aurelia és Coleps hirsutus osztlás általi szaporodásának folyamátat.

Az osztlás majd a test hossza szerint, majd harántan történik. Az osztlást kellő kítartás és türelem mellett lehet szemmel kísérni rendszeren $\frac{3}{4}$ —1 óra alatt meg végbe.

Osztlás által a szaporodás roppant gyorsan történik, ugy hogy például a Vorticellánál 10 óra alatt 100 és 20 óra alatt egy millióra megy az új lények száma.

Petéek által is szaporodnak s e módoni szaporodás rendkívül nagy. Ehrenberg észlelései szerint 8—14 nap alatt milliókra megy s Oken tanár szerint egy vizcseppben lehet 5000 millió is.

Az ázalagok életkoruk, Ehrenberg szerint, rövid, mert 3 hétnél alig élnének tovább; másoknak észleléseiből ellenben következtethetjük, hogy éveken át elszáradtan, azután vízbe jutván, újból felélethetnek.

Elterjedésükre nézve ugy látszik, hogy az egész földön ugyanazon fajok előfordulnak: azonban a hideg és a forró földövek alatt előfordulók között még is lesz bizonyára különbség.

De még nem elég ezen állatocskáknak csak külsejét megnézni; vizsgálni kell ezeknek szervezetét is.

Ha csakugyan a *mester nagyságát* műveiben akarjuk megismerni, akkor nem marad egyéb hátra, mint az, hogy még kis türelemmel ezen véglényeknek természetével s szervezeteivel — bár csak fölületesen is — megismerkedjünk, mert csak azután *ítélhetünk* — csak azután *dicsérhetünk*.

A vízben, levegőben és talajban előforduló élő lényekről napjainkban már mindenki beszél — de hányan tudnak erről valamit tapasztalásból?

Ime, Isten legkisebb teremtényeiről vázlatokban még csak a következőket mondom el:

Ázalagok vagy ázalékoknak nevezték mindazon parányi állatkákat, melyek valamely növényi vagy állati anyag vízzel való leöntözése, — áztatásánál vagy általában álló vizekben, rövid időn tömegesen létre jönnek.

Az ázalagok e létrejövés módját, minthogy látszólag

megelőző szülők nélkül jelentek meg, őstermődésnek nevezték. Jelenben azonban be van bizonyítva, hogy e szülők-nélküli őstermődésnek hitt folyamat tulajdonképpen az ázalagok számtalan és rendkívül parányi csíráinak a légáramokkal való mindenhová eljutásából és ez állatok rendkívüli gyors szaporodásából fejthető meg. A csírák a vízben, vagy nedves talajon kedvező viszonyokra találva, kifejlődnek.

Magam is kegyes látogatóimnak, bármikor mutathatok górcső alatt ilyen uton létrehozott állatocskákat.

Különbön bárki állíthat elő magának e csinos állatkáknak milliárdjait, ha arra kedve van és azok megnézésére jó nagyítóval vagy górcsővel bír.

Hogy infusoriákat előállítsunk nem kell egyebet tennünk, mint egy tág száju edényben akár kut, akár esővizet néhány napig a nap melegében tartanunk. A vízbe lehet növényeket is tenni, de ez nem feltétlenül szükséges.

Mihelyt a víz zavarossá lesz, mi a melegség foka szerint 8—14 nap alatt történik, már birtokunkban vannak az első ázalagok.

Fölötte érdekes ezen megnépesedett vizet több napon át megvizsgálni: mert az egymás után következő napokon mindig más és más, és pedig mindig tökéletesebb ázalagok mutatkoznak.

Először nyüzsgő a víz a legkisebb monadoktól, néhány nap múlva eltűnnek ezek s most főképpen láthatók a zöld Euglenák és póralakú Enchelidek, melyek föllépnek, mihelyt a víz fölületén zöld bevonat van, ezek közt uszúskálnak Globulariák; végre kihálnak e zöld állatkák s a víz fölületén levő priestleyi zöld anyagát képezik. Ezek után lépnek fel a Paramaeciumok s Vorticellák — végre pedig a Rotatoriák.

A legnagyobb ázalag legfeljebb 1 mmnyi s szabad szemmel pontocskának tűnik fel; a legkisebb fajok 0.091 mm. nagyságot, vagy jobban mondva kicsinységet érnek el. Alakjukra nézve kehely, korsó, csésze, csonak, tojás, tölcser, harang, golyó és korong idómuak. A rothadó anyagokban élők víziszták, átlátszók mint az itt láthatók, míg a tisztább vizekben lakók pirosak, rozsaszínűek, sárgák, zöldek vagy kékes színűek. Az esővízkádakban lévő víznek színét gyakran ők adják.

Az első ázalagokat Leuvenhuk (irva: Leeuwenhoek) Hollandiában találta 1675 évben.

A természettudomány fejlődése azonban akkor csak lassu lépésekben haladott előre, úgy hogy csak 100 évvel azután sikerült Müller Otto dán tudósnak ezen állatocskákat tüzetesebben leírni és némileg osztályokba is sorozni; de főérdemeket e tárgyban, csak e században a harminczas évek körül Ehrenberg szerzett magának, természetes ismertetése és osztályoztatása által.

Főntisztelt gyülekezet! Okunk van még inkább bámulni, ha tudjuk, hogy ezen állatocskák átlátszó testtákaróján három réteget lehet megkülönböztetni, s pedig kívülről befelé haladva van 1. a cuticula réteg, 2. a külső parenchymréteg és 3. a belső parenchym-réteg. Számos infusoriának még páncélja is van.

Láthatjuk ugyan e parányi állatokat fűgén mozogni, de csak jó nagyítóval vehetjük ki mozgásuk szerveit, t. i.

a finom csillószőröket, melyek segélyével pompásan evezhetnek bármily irány felé.

Mozgásuk valóban igen érdekes: ez úgy történik, hogy majd nyilsebességgel usznak előre, aztán hirtelen megállanak, megfordulnak, egymáselőtt kitérnek az utból; majd körben keringenek, kecskebukát vetnek, hengereknek — — egyszerűen oly szabadon és kénye-kedvők szerint mozoghatnak, mint bármely nagyobb rendű állat.

De nemcsak külsőjük ragad bámulatra bennünket, hanem teszi azt még inkább különösen és czélszerűen be rendezett belső szervezetök.

A száj és a test belső alkotását legjobban úgy észlelhetni, hogyha a vízceppbe tört kármin vagy indigófestéket teszünk, ezen por legkisebb részecskéit a legparányibb infusoriák által elnyeletnek s így jól kivehetni az átlátszó állatban a bél alakját, mivel az megfestettnek kitűnik.

Hisz e kis állatkák táplálkoznak is. — Így például a Vorticellának szája körül csilló szőrkoszorúja van, ennek segélyével törvényt idéz elő a vízben, s minden kisebb lény, mely ennek hatáskörébe jut, menthetetlenül besodortatik az állat tátott szájába. — Vannak azonban szájnnyílás nélküli ázalagok is, melyek a külbőrön keresztül beszívódás által táplálkoznak.

Kevés könyvben olvassunk valamit ezen lények érzeteiről, hisz még a legjobb górcső sem fedezhet fel mindent, mert az ázalagok érzékszerveiről hallgat még a tudomány, de a türelmes vizsgáló azért mégis sokat tapasztalhat, miből azután következtetéseket vonhat: Így például tapasztalni, hogy a fény és a hő iránt az ázalagok is érzékenyek.

Fényérzetők abban nyilvánul, hogy az edénynek, melyben tartatnak, mindig megvilágított részére sereglenek. Oken tanár, különben felemlíti, hogy ezen parány állatoknak szemek is vannak s pedig rendszeren csak egy, de kettő is és ritkán 3 vagy 4. A szemek, melyek a száj fölött előfordulnak, szerinte vagy vörösek vagy feketék; szép kék szemekről még nem szólhatunk tehát itt. Bizonyos határig emelt hő foknál pedig élénkebben mozognak.

A szagos anyagok iránt is érzékenységet mutatnak.

A megérintést idegen tárgy részéről hasonlóképpen észreveszik. S az ehető és nem ehető tárgyak közt is tudnak különbséget tenni.

De a leírt állatok közt vannak olyanok is, melyek igen veszedelmes vendégek az emberi társaságban. A nagyító üveggel még csak alig kivehető Monas, Bacterium, Vibrio és Spirillum név alatt ismeretes lényeket mindenütt ott találunk, a hol szerves részek bomlásban vannak, ők az erjedés, a rothadás, a sokféle kóros állapotok, a ragályos betegségek kísérei, és a mint újabb kutatások bizonyítják mindezeknek nemcsak kísérei, hanem előidézői, tehát a láthatókká vált miásmák és contagiumok. Mennyire félelmes a csak újabb időkben felfedezett cholera-bacillus!

Igaz, ezen veszedelmes állatkákra tekintve, keserűséggel telik el gyakran szívünk s zugolódva kérdezzük: miért kelle ezeknek alkotásával is a természet gyönyörű összhangját megzavarni? — De ekkor csak a tultett gyermek sziv szól, a nélkül, hogy az értelmét megkérdezte volna. —

Mert hisz a mennyire szükségesek az óriási ragadozók, éppen annyira szükségesek ezek is a természet háztartásában.

Minél tovább halad a tudomány, ugyazon arányban eszökken ezen véglények veszedelmessége. Csak fejlődjék jobban a természettudomány, aztán majd másképpen fognak itélni az emberek!

De ez nem zavar minket témánk folytatásában, ismerjük a természetbe helyezett harmóniát és egyensúlyt. Megmondhatjuk még, hogy az ázalagok számtalan állatnak eledelül szolgálnak; így a fiatal halak s a kagylók majdnem kizárólag ezekből nyerik táplálékukat.

Hogy egyes ázalagok világitanak is — a szentjános bogár módjára — azt majd máskor, még bővebben tárgyalni fogom.

Bámulatra gerjeszt végre még ezen állatkák szaporodása is, mely háromféle módon történik, még pedig *oszlás által* (a 3 táblán) *sarjadás által* (az 1 táblán) és az anya állat belsejében létrejött, de ahhoz *nem hasonló* magzatok képződése által. Ez utóbbi esetben előáll az igen sajtóságos és igen érdekes nemzedék változás, vagyis metagenesis — melyről azonban most nem; de máskor talán még szólhatok.

Összegezve mindazt, mit röviden elmondtam, láthatjuk, hogy a Teremtő *nagy hatalma* a legkisebb állatokban *legbámulatraméltóbb* módon nyilvánul, minél fogva bátran ismételhetjük, hogy a *mű mesterét dicsőíti!*

S most, midőn felolvasásomat bezárom, a mélyen tisztelt közgyűlést felkérem, hogy kegyes elnézéssel ajándékozzon meg gyenge és kezdetleges munkámért, de többet nem adhattam most, mint a mennyit a körülmények engedtek.

Végre pedig még csak azon öszinte óhájomat kívánom nyilvánítani, miszerint majd az *élet napján*, ha az *Ur Isten találná* kérdezni tőlünk: „*Kedves fiaim olvastátok-e azt a könyvet, melynek szerzője Én vagyok?*” mi mindnyájan „*igenet!*” felelhesünk.

T Á R C Z A.

A légy.

(Humoriszt. zoológ értekezés.)

Van a magyar nemzetnek, — mint ilyennek egy tudományos, nagy hirnévre szert tett pókásza (araneologus) ki eme mestersége mellett még a politikát is űzi, ámbár nem oly szembetűnő szerencsével, mint az előbbit. Német ugyan, de azért sietünk őt összes — úgy pókászati, mint politikai tudományával együtt magunkénak vallani, mint magáénak vallotta Nagy Sándort félreismerhetlen büszkeséggel minden hü macedon. Ha van tehát nemzetünknek azaz nemzeti irodalmunknak — hála az őslénytani korszakban tengődött valamely páviánnak, hősünk ősatyának — egy pókásza, vajjon miért ne lenne egy — légyésze is?! Enyit előszóul — sapienti sat — és most fülelj Hunnia!

Legelőször is tekintsük a légy eredetét. Ettől az atheista, darvinista, materialista, szóval mindenféle ista méltán retteghet, itt felsül minden tudományával együtt, mert a légy magában, azaz nevében hordja Isten általi

teremtésének kitörülhetlen jellegét. „L é g y“ — mondá a Teremtő a holt természetnek s a többi közt lőn a „légy.“ Ebből joggal következtethetjük, hogy a légy magyar. — Mesterségére nézve azonban már nem a miénk, mert „fliege“ — szoltott tovább az Ur — s vigan repdesett a „Fliege“. A közönséges légy, vulgo házi légy (musca domestica), mely egyrészt a legutálatosabb, mivel a diákok m u s c á n a k hívják, igen közönségesen viseli magát és philosophice meghatározva nem egyéb, mint a megtestesült szemtelenség zsebkiadásában. Eme phrásis: szemtelen mint a légy — nagyon gyakran lel alkalmazást a mindennapi életben, ámbár a contradictio in terminis sokkal világosabb a szemtelenségnél. A légy szemtelensége oly nagy, hogy még a főuri palotákban hivatlan, sőt bejelentés nélkül megjelen, mindenbe beleveri orrát, mindenből kénye-kedve szerint torkoskodik. Dicséretére legyen azonban mondva, nem igen inyencz avagy finnyás természetű; ő mindenhez hozzálát, mi enni avagy innivaló. És idevágólag nagyon gyönyörűen szólnak Zsagyva Péter & Comp. koszorus költőink a légyhez :

Forrón reng a leves a tál barlangjában. . . .
Vigyázz! magához ne ránts on haragjában. . . .
Lásd! drága az élet. . . .
Szüresülj, szüresülj szegény! ezen a kis étken
Ugyis majd igényed, ott künn a szeméten. . . .
Nem sok jót remélhet.

Sőt mindegy a légynek, akár egy hatalmas uralkodónak orrán sétáljon, ki előtt a kancsukás alattvalói hűség folytán (a la muska method) milliók reszketnek, akár egy kocsis ragyaverte orczáján; akár egy bájos comtesse poudér de sereilozott kényes teintjén, akár pedig egy magát „nagysám“-nak nevezetni szerető kövér dajka pozsgás, piros arczulatán, — ő mindenütt egyformán édeleg, éppen nem tesz semmi külömbséget. Előtte sincs „personarum acceptio“. Nincs külömbség, azaz nem ismer ilyet zsidó és görög között, ámbár — valljuk meg előre — magyar létére inkább vonzódik a zsidó, mint a classicus görög felé. Ennek is azonban megvan a maga oka. — Mint a historia tartja, V. Károly császárt nagyon ingerelte egy légy; a hatalmas monarcha türelmét vesztve teljes és haragos indignatíóval így kiálltott fel: „Három birodalmam van, nem talátsz helyt azokban, épen az én orromon kell ülnöd?“ E legyet már megfogta a historia, e légy a történelemé. Ő a legrégebb élősdije a világnak; betolakodik a hercegi, sőt királyi lakomákra is és falatozik kénye-kedve szerint az urak előtt s pláne abból — a miből épen tetszik; azután, ha jóllakot — ama latin közmondás szerint: post mensam stabis vel mille passus neabis — egészségi szempontból kedélyes sétat kezd a tányér szélén, s habár halálbüntetés terhe alatt tizszer száműzetik, tizenegyedszer megint csak ott terem s megszokott muszka természetéhez híven ingerel és izgat. Egyáltalában a tapasztalat bizonyítja, hogy neki kedve, gyönyörűsége telik abban, ha az embert bosszanthatja. Ez is szemtelenséghez tartozik, s annak egyik álfaját képezi. Sajtóságos tulajdona azonban a légynek, hogy e fürge állat mindig vidám hangulatu, jókedvű. Busuló legyet még senki sem látott. Jókedvében még zengeni is tud, s miután sokkal jobb szívű s kevésbé önző, hogysem örömét mással meg nem osztaná, különösen az em-

ber az, kit lágy dongásával gyönyörködtet. A mi személyes bátorságát, merészségét, vitézségét illeti, ebben tulsz minden német generalison, sőt Schiller ama nevezetes szavaira: *Gefährlich ist den Leu zu wecken*, rá sem hederítve, — még az alvó oroszlánt is kifigurázza. Mint mindennek a világon, ugy a légynek is van hibája. A tudósok (persze én is!) azt állítják, hogy négyezer szemmel bír, — mégis neki megy a falnak, s fejét akárháyszor beleveri. Emez egy hibájától eltekintve sok fényes oldalal bír a légy. Hogy a tudományokkal, speciatim pedig linguistikával, geographiával, szépművészetekkel u. m. énekkel, graphikával stb. is foglalkozik, azt fölösleges bizonyítom. Ő magyar létére tudományos ember.

Már pedig azt csak ne mondják,
Hogy a magyar nem jó diák,
Mert oly rövid idő alatt
Bámulatos sokat haladt,
Mindennemű tudományban.
A mi csak a programján van.
Hol publice, hol privatum,
El kell ismernünk barátim,
Hogy egyszer per justum cursum
Annyit igyekeztünk sursum,
Hogy magunknak egész bátran
Kiadhatjuk a calculust.
Hungarus bakalaurus
Mindennemű tudományban
Eminens, eminentissimus.

(Kakas Márton.)

A légy pedig magyar. Ergo? — A tudomány ágai között azonban — mint azt fennebb is megjegyeztük — a nyelvészet kedvencz tárgya s ebben ismét a zsidó, azaz a héber nyelv az, mely iránt rendkívüli előszeretettel viseltetik. Eltekintve attól, hogy rendkívüli nagy tere nyílik bármely héber könyvben szabad sajtónak független gyakorlására, mely vallási ellenfeleinknél néha egész hittani systemákat képes telfogatni — a légy — magyar létére — született philosemita. Nagyon szereti a zsidókat, khülhönösen a zornálistákat, mivel szemtelenek, mint ő, s nem igen akarnak és szeretnek az édes s ugy véletlenül kapott koncrról tágitani. Hagyjuk ezt azonban s nézzünk egy kis tanulság után.

A szorgalmas és okos hangyát a rest és ostoba légy kigunyolta. Szemére hánytá, hogy mily rossz táplálékkal él, s hogy folyton a föld porában kell csuszni s így nagy fáradság közepette silány táplálékát keresnie: magát ellenben persze hatalmasan dicsérte. „Engem szárnyaím a magasba emelnek; fejedelmi asztaloknál ebédelek, bíborra, selyemre, bársonyra, aranyra, ezüstre ülök, szóval szabadságom, s így urasságom oly nagy. — hogy senki olyannal nem dicsekedhetik.“ Mire a megvetett hangya így válaszolt: Ep azért gyűlölnék téged ám mindenütt s mérget raknak eléd, mely rögtön megöl; a te boldogságod különben hamar véget ér, hisz egész télen át holt vagy; én azonban télen is teljes biztonságot és szabadságot élvezek s nyugalommal költöm el azt a keveset — mit nyáron összehordanom sikerült.“ — Ime — ily legyek a világ fiai, kik nem tekintenek féktelen kicsapongásuk végére, élvezik az ideiglenes — de elvesztik az örök javakat. Az ördög mindennemű csapdákat és kísérleteket rak előké, míg a bűnök halálos mérgével megöli s a kárhozat torkába ejti. „Eredj a hangyához, oh rest! és

szemléld az ő utait, és tanulj bölcsességet“ (Péld. 6. 6.), ne indulj a légy után, mert bünbe visz. A szorgalmas hangya — a jámbor keresztény — szorgalmasan gyűjt az élet izzasztó nyarában, sok jó cselekedetet halmoz össze, hogy majdan egykor békében, nyugalomban élvezhesse azok mennyei gyümölcsét. A jelen élet egy pillanatnak fog csupán feltűnni, ha tekintetünket az örök jutalom felé fordítjuk; mert hamar elmúlik, ami fáraszt és kinoz, — de örökké tart, a mi koronáz. —

(A humorist. Zoologie nyomán honi viszonyainkhoz alkalmazva.)

Ojtozi Zl. Ágost.

Kisebb közlemények.

— **Vidéki levél.** V.-Hunyadról 1884. aug. 7-ről írják lapunknak: Főtisztelendő főszerkesztő ur! Nem mulaszthatom el, hogy a „Közművelődést“ ne értesítem a V.-Hunyadon aug. 3-án történt igen ritka, de ép oly magasztos ünnepélyről. Folyó év augusztus 3-ka volt azon nap, melyen nt. P. Elekes András J. uj sz. f. r. áldozár a Mindenhatónak zsenge első sz. mise áldozatát bemutató. Oly nap volt ez, hogy a v.-hunyadiak annális inkább, mivel a jelen nemzedék emlékezete óta itt „primitiát“ még soha sem láttak, lelki örömmel mondhatták ela koronás próféta szavait: „haec est dies, quam fecit Dominus.“

A teremő kidiszíté a természet nagy basilikáját, de a jámbor sz. F. r. szerzetes atyák sem maradtak el uj áldozárunk primitiájára a nemrég sok költséggel romjából csinosan kiépített zárda egyszersmint plébánia templomot felékesíteni.

A „primitiás“ díszes kísérettel az oltárhoz lépett. Kiséretében ott láttuk jobb oldalon ns. és ft. voltérdemes provinciális és lovag P. Simon Jukundián urat a sz. F. r. részéről; a baloldalon a világi papság részéről mint szintén kézvezetőt a hunyadi kerület kedves főesperését, ngs. és ft. Véber Béla urat, ezen kívül a ténykedő és díszegédletet, mely a pompásan kidiszított nagy oltárt teljesen körbe vette, az oltárhoz menők díszes csoportját tek. Torna Sándor és neje fejezték be, kik mint az oltár-szülők a szentélyben számukra díszesen készített lecke oldaloni faldisztoriumnál foglaltak helyet a szent ténykedések alatt. Az uj áldozár az oltárhoz érve, meghatóan elkezdé a „Veni Sancte Spiritus“ dicséreteket, mit az orgona kísérettel a papság s a népszépen énekelt; a dicsének végén elmondatott a könyörgés, melyben az uj áldozár a szentleket segítségül hívta, azután megkezdődött a szent mise, mely alatt tek. Hájtman Pál áll. isk. vezértanító ur vezetése alatt v.-hunyadi polgári daiegytel valóban remekül működött: a sz. mise kezdetére Klos Ferdinánd „Missa“-jából a Kyrie eleison. Gloriára Beethoven „Isten dicsősége“ sz. leczkére: hegedű szóló orgona kísérettel, Credora Haydentől, Hiszünk téged, mise ének; felajánlásra Bach Gounod: Ave Máriája, első csegetésre Schubert: Igazságnak, szeretetnek szent Istene kezdetű ének női karban, hol a többek közt kitünt t. Vix Józsefa k. a. remek hangjával: urfelemelésre Haydn „Teremtés“ című oratoriumából a vegyes kar, befejezésre Nehnl „József és testvér“ cz. oratoriumának egyik része

adatott elő; jórészt az énekek vegyes férfi és női karban énekeltek; a buzgó és ritka áldozatkészségű fáradhatlan vezetánót ur vezetése alatt minden pompásan ment, de mégis legnagyobb volt az „Ave Mária“ pianno orgona és hegedű kísérettel; anélkül, hogy csak egy dalárda tagtól meg vonnák a dicséretet, névleg megemlítjük t. Jálányi Mária k. a., ks t. Böhm Róziák k. a. áll. isk. tanító orgona s t. Lienzbauer József uradalmi gazdája ur hegedű kísérete mellett, csengő és ritka hangjával mindenkit a buzgóság és meghatottság könnyéig meghatott. A v.-hunyadi dalárda tagja s nevezett k. a. annál is inkább dicsérendők, mivel nagyobb részt nem katolikusok s mégis oly szeretettel vonzódnak mindnyájan hozzánk. . . . bár ezen dalgyűjt, mely kevés időre szétment, de a primitia alkalmából Isten „öket“ megint egybehozta, mindvégig megmaradna s a vallási s polgári szent egység s békeség jövődől forrása volna; hisszük, hogy a nemes hunyadiak az ittlévők és idegenek óhajja és várakozásainak meg fognak felelni!

Ennyit a dalárdáról. De lássuk továbbá a primitia folyamát: evangelium után ősi szokás szerint a sz. mise félbeszakítottat, a primitians és kísérete a lecke oldalon előkészített ülő helyekre ment, mi alatt Ft. P. Lázár Moritz szásvárosi sz. F. r. zárda főnök ur lépett a díszesen felkoszorúzott szőszékre, hol meghatóan, tudományosan s meggyőzően az ünnepélyhez alkalmazkodva kimutatta mi a pap, de főleg a szerzetes pap a társadalomban s az egyházban, mit köszönhet a világ a papnak s a szerzeteseknek. Igen szépen szívből szívhez szólt a jeles szónok, kívánjuk hogy minél több ily szép s a mai elfogult korhoz jól alkalmazott sz. beszédet tartson. — Szent beszéd után a sz. mise folytatottat, minden fontosabb sz. ténykedésnél mozsár ágyuk dörgése jelzé a nap nagyszerűségét; sz. mise után az új áldozár megáldá a jelenvolutakat s azzal a templomi sz. ünnepély d. e. véget ért. — A vendégszerető házi gazda Ft. P. Elekes J. Lőrincz mint a primitians kedves nagybátyja és jötevője pompás lakomát szerzett vendégeinek, melyen a legalpraesettebb pohár-felköszöntőket lehet hallani, mldnjárt a második fogásra felállott a nap hőse Nt. Elekes András J. s meghatóan szólva felköszöntés az érdemekben gazdag s kegyes főpáztort, nagymélt. Lönhárt Ferencz püspök ur ő excellentiáját mint olyant, ki őt apostoli hatalmánál fogva Krisztus papjává szentelte s az ur szőlőjébe munkásnak küldte; erre sokára számos szép felköszöntések voltak, második felköszöntés alkalmára poharat emelt Nsgos és Ft. Véber Béla főesperes ur mint egyik manuductor megragadón ecsetél mily sok küzdeme van egy Jézus szive szerinti papnak az életben — szépen buzdítá az ifju bajnokot bátorságra az élet küzdelmeiben az apostól ama szavaival: „étetett az örök korona számomra“ — nem hagyhatjuk figyelmen kívül Nsgos és Ft. lovag P. Simon Jukundian urnak felköszöntőit sem: ő atyaszaga még mindig a régi élénk s megragadó beszélő tehetséggel bír, mit tartson is meg benne vele együtt a jó Isten mindnyájunk közörömére. Szép s örök emléket hagyó ünnepély volt ez, adja Isten! hogy ilyet minél hamarább lásson ismét Vajda-Hunyad, mely a szép és jön lelkesülni tud.

Egy jelenvolt.

— **Értesítés** a kolozsvári államilag segélyezett, s nyilvánossági joggal felruházott felsőbb kereskedelmi iskola felől.

a) Czélja az intézetnek: Tudományos és szak-szerű kiképzése azon ifjaknak, kik a kereskedés forgalom, közzgazdaság vagy iparvállalatok terén óhajtanak alkalmazást nyerni, melyre ezen intézetet végzett ifjukat az 1883. évi, a tisztviselők minősítéséről szóló I. t. cz. minősülteknek és illetékeseknek nyilvánítja:

b) Beiratás: Az 1884—85-iki tenévre a beiratások f. évi szeptember 1—5-ig d. e. 9—12 óráig az intézet helyiségében (Főtér plébániai épület) eszközöltetnek, ugyanazon napokon a délutáni órákban 3—5 ig tartanak

a felvételi és javító vizsgálatok. A tanév ünnepélyes megnyitása szeptember 6-án d. e. 10 órakor lesz, s a következő napon a rendes tanítás kezdetét veszi.

c) Felvétel: E felsőbb kereskedelmi iskola első osztályába rendes tanulókul oly növendékek vétetnek fel, kik a gymnasium, reál. — vagy polgári iskola négy alsó osztályát legalább kielégítő sikerrel végezték, vagy a kik legalább 14 évesek és az említett iskolák osztályvaiban ezen tanítani szokott tárgyakból felvételi vizsgát állanak ki. A magasabb osztályokba való felvétel csak a megelőző osztály tantárgyaiból sikeresen kiállandó felvételi vizsgát, vagy valamely hasonrangu és nyilvánossági joggal felruházott intézet megfelelő bizonyítvánva alapján történhetik. A felvételi vizsgálatokért külön díj fizetendő.

d) Iskolai díjak. E kereskedelmi iskolába lépő növendékek beiratásuk alkalmával „beiratási díj“ czímen egyszer mindenkorra 4 frtot tartoznak fizetni. A tandíj a rendes tanulóktól 40 frt, melynek fele a beiratás alkalmával, a másik fele pedig február elején fizetendő.

A rendkívüli tanulók annyi 4 frt fizet egész évi díj, a hány tanorára járnak be hetenként, mindaddig, míg dijak a rendes tanulók tandíjait eléri; ezen öszegen túl menő óráikért díjt nem fizetnek. A tandíj fizetés alól hiteles bizonyítvánnyal igazolt szegénység alapján, kitűnő és jeles bizonyítványt felmutatók fel is mentethetnek. Ifjusági könyvtár alap javára minden tanuló 2 frtot tartozik fizetni

e) Az intézet rangja. A kolozsvári felsőbb kereskedelmi tanintézet az 1872. október 10-én kiadott min. rendelet III. cz. 1 §-a szerint egy rangba helyeztetett a főgymnasium és főreáltanodával, s mindazon kedvezményekben részesül, melyek ezen intézeteket megilletik: például, hogy az itt végzett növendékek, *kalonai kötelezettségek kitéllésében az egy évi önkéntességre jogosítva vannak, és továbbá az intézet azonos szervezeti és teljesen egyrangu a budapesti kereskedelmi akadémiával*, s növendékeit ugyanazon életpályákra készíti elő, mint amaz.

Bővebb felvilágosítást nyújtó prospectussal, vagy évi értesítővel, szívesen szolgál az igazgatóság. Kolozsvár, 1884. augusztus hó 10-én.

Kiss Sándor,
igazgató tanár.

A magyarországi latin és görög szertart. római katolikus tanítók segélyalapjának

ALAPSZABÁLYAI.

V. A tagok. (Folyt.)

11. §. A tagok alapító, pártoló és rendes tagok;

a) alapító tagok azok, kik az intézet céljaihoz legalább 50 forinttal járulnak és azt vagy egyszerre lefizetik, vagy annak lefizetésére magukat írásilag kötelezik, időközben fizetvén ezen összeg után járó 5⁰/₁₀₀ kamatot;

b) pártoló tagok, kik az intézet céljait legalább évi 10 forinttal elősegítik, vagy kik az alap gyarapítására egyszerűen mindenkorra legalább 10 forintot adnak;

c) rendes tagok mindazon egyházhatóságilag megerősített kath. tanítóképezdei tanárok, tanárnők, felső nép-, polgári- és elemi iskolai tanítók, tanítónők, kántorok, óvók és óvónők, kik az alapba évenként 50 krajczárt fizetnek, vagy akik ahhoz egyszerűen mindenkorra 10 forintnyi tagsági tőkével járulnak. A belépés bármely hónapban történhetik, a tagsági jogok és köteleiségek azonban ugyanazon évi január 1-től veszik kezdetüket.

VI. A tagok jogai és köteleiségei.

12. §. Az alapító tagok külön okmányt nyerne: a központi bizottságba küldendő képviselők választásába, mint választók, a helyi bizottságok megalakításába pedig mint választhatók befolyanak.

13. §. Azon pártoló tagok, kik az alapnak egyszerűen mindenkorra legalább 10 frtot adtak, pártoló tagsági oklevelet nyerne, s ők ugyan a helyi alapgyűjtő és kezelő bizottságokban mint választók és választhatók, a központi bizottságba küldendő képviselők választásában pedig

mint választók életfogytiglan részt vehetnek; az évi díjt fizető pártoló tagok azonban csak addig, míg elvállalt kötelezettségüknek eleget tesznek.

14. §. A rendes tagok küldötteik az alap ügyeinek intézésében a 24. §. d) pontjában megállapított módozat szerint részt vesznek, s ezen kívül ők maguk, valamint gyermekeik, özvegyei és árvaik a 2. §-ban felsorolt kedvezményekben részesülhetnek.

15. §. Az alap jótéteményeire az ösztöndíjak kivételével csak azon rendes tagok, illetőleg gyermekeik, özvegyeik, árvaik tarthatnak igényt, kik évi 50 krajczárnyi tagsági díjat legalább 5 éven át befizették. Ha valamely rendes tag segélyben részesül, tagsági kötelezettségétől ez által fel nem mentik.

16. §. Oly rendes tagok, kik 50 krnyi tagsági befizetésüket két egymásután következő évben elmulasztják, tagsági jogukat elveszítik; azonban jogaikat újból való belépés által visszaszerelhetik, mely esetben a 15. §. meghatározásai alá esnek.

17. §. Az alap rendes tagjai kérvényezési jogaikat személyesen, alapkezelési jogaikat pedig a központi bizottságnál képviselőik által azon tanítóegylet vagy alesperes kerületi tanítói gyűlések kebelében gyakorolják, a melyekhez tartoznak.

18. §. Tagsági jogokat azon rendes tagok gyakorolhatnak, kik a 10 frt tagsági tőkét letették, vagy a megelőző évre évi 50 krnyi tagdíjaikat lefizették.

VII. Az alesperes kerületi vagy tanítóegyleti alapgyűjtő- és kezelő helyi bizottságok.

19. §. Minden tanító-egylet kebelében, vagy ahol ilyenek szervezve nem volnának, minden egyes alesperesi kerületben: alapgyűjtő- és kezelőbizottságok választatnak.

Ezen bizottságok, melyek a helyi körülmények szerint 4—10 tagból állhatnak, az egyleti, illetve az alesperes kerületi tanítói gyűlések alkalmával az intézet alapító, pártoló és rendes tagjai közül három évről három évre szótöbbséggel választandók.

20. §. Az alapgyűjtő- és kezelő helyi bizottság hatásköre.

a) saját kebeléből elnököt, jegyzőt és pénztárnokot választ az e czímen való teendők végzésére. Erdemleges határozat hoztatására a tagok felerészének jelenléte szükséges.

b) tagokat gyűjt, azokat pénztárnoka által nyilvánartja és nevök jegyzékét az egyházmegyei hatóságokhoz felterjeszti;

c) azon tagokat, kik tagsági kötelezettségöknek két egymást követő éven át eleget nem tesznek, a tagok sorából kitörli s ha ily törlés ellen panaszok merülnek fel, ezeket végleges elintézés végett az egyházi hatósághoz beterjeszti.

d) a tagdíjakat, alapítványokat beszedi, ellenőrzi, elkönyveli s a befolyt összeget legkésőbb ugyanazon év november végeig az egyházmegyei hatósághoz, — a hátraleköszők s a tagok sorából kitörültek névjegyzékével együtt — beszolgáltatja;

e) a folyamódványokat átveszi s a központi bizottság ele juttatás végett az illetékes egyházmegyei hatósághoz indokolt javaslat kíséretében beterjeszti;

f) a megszavazott és az egyházmegyei hatóság utján hozzá áttett segélyeket az illetőknek megküldi, s erről szabályszerű nyugtával az egyházmegyei hatóságnak beszámol.

(Vége köv.)

Irodalom.

Megjelent: „Uj magyar Sion.” Egyházi irodalmi folyóirat. XV. évf. júliusi (175) füzet. Szerkeszti Zádory

János. Tartalom: Osi allons-nous? Hová megyünk? — Horror causae finalis — Magyar egyházi írók csarnoka. — A korszellem megvilágításához. — Ünnepeles tiltakozás a Propagandának az olasz kormány által tervezett megrablása ellen. — Irodalom és művészet. — Vegyesek — Előfizetési díj egész évre 6 frt.

A napi események köréből.

— **Jótékonyág:** Püspök urunk 6 Excellentiája az Udvarhely-szent-tamási új orgona költségeire 200 frt, az etédi lelkésznek jövedelmező bérházak építésére 100 frt; a balavásári harangláb felállítására 80 frt; a kék-hérvári főlelemi tanítók segélyezésére 60 frt; a tövisi rom. kath. iskola javára 50 frt; kisebb segélyezésekre 40 frtot volt kegyes adományozni.

— **Nyilvános hálaköszönet.** Aldásthöz jótéteményekben gazdag kegyes jó Főpásztorunk a szebenmegyei rom. kath. tanító-egyletet közelebbről oly nem várt meglepetésben részesítette, melynek tudata határt nem ismerő örömmel tölti el egy egyletünk összes tagjainak, mint minden nevelésügy-barátunk szívét. Ugyan is: ő Nagyméltósága Szánthó Mihály kir. kath. terézvárházi tanító által írt „Szebenvármegye földrajza” című munkát — melyet a bíráló bizottság kegyes jóváhagyás végett ő Excellentiájához fölterjeszteni bátor volt — közelebbről helyen hagyva, atyai gondossága nem feledkezett meg a ki-nyomatással járó költségekről is, melyeknek fődözésére 100, azaz: száz o. é. forintot volt kegyes ajándékozni. Nagy terehőtől szabadít meg ő nagyméltósága — említett atya böles intézkedése által — tanítóegyletünk tagjainak vállait, de egyuttal ezerszeres hálára kötelezett le mindnyájunkat, melyet első sorban úgy vélek leróhatni, ha a mindenható isteni szent Főlséged egy szív és lélekkel kérjük, miszerint angyallelkű kegyes jó Főpásztorunkat egyházmegyénk böles vezetésére, hazánk, népnevelésügyünk és a szenvedő emberiség javára az emberi kor legvégső határáig viruló jó egészségben megtartani kegyeskedjék. Nagy-Szeben, 1884. augusztus 11. Szánthó Mihály, kir. kath. terézvárházi tanító.

— 2209. szám — 1884. **Pályázat.** A zalathnai kántortanítói állomásra, melyvel a) 242 frt 76 kr. tanítói fizetés, b) 36 frt. 40 kr. szálláspénz, c) 79 frt. 17 kr. kántori fizetés, d) adjutum czímen 47 frt. 24 kr. összesen 405 frt. 75 kr.; és iskola fűtésre 20 úrköbméter tüzifa van rendszeresítve, ezennel pályázat hirdettek. — Pályázni kívánók felhivatnak kellően felszerelt folyamodványukat alulírt hivatalhoz f. évi szeptember 1-ig beterjeszteni. Gyulafehérvártt 1884. évi aug. hó 14-án.

A püspöki hivatal.

	<p>Christóf Ferencz-féle szobapadozat-fénymáz lak szagtalan és gyorsan szárad</p>	
<p>Praktikus sajátágánál fogva és egyszerű kezelésmódja miatt igen alkalmas a szobapadozatok befestésére és lakirozására. Mindenki maga kezelheti.</p>		
<p>Próbák és használási utasítást nyerni Christoph Ferencz raktáraiban Berlinben és Prágában. —</p>		
<p>Vidéki raktára: Gyulafehérvártt, Nagyszebenben és Kolozsváron Id. Misselbacher J. B.-nél. 2—6.</p>		

Kiadja: Az erdélyi r. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA. Dr. SANDORFFY NÁNDOR. STRAUBERT ÖDÖN. Dr. VERES FERENCZ.

Nyomatott a püsp. lyc. nyomda gyorsajtaján Gyulafehérvártt.